

جمعه — ۱۵ تموز ۱۹۲۷

جلد : ۸

دردنجهي سنه — نومرو ۹۰

اداره خانه :

باب عالی جاده سنده اقدام

یوردي ياننده کی بناده

خصوصی دائره

صاحب و مدیری

محمد مسیح

مجله ملی

آبونه شرائطی : سنه لکی ۲۵۰

آلتی آیلغی ۱۲۵ ، فوق العاده

نسخه لرایچون ۳۰۰ و ۵۰۰

غروشدور .

مجموعه مزه یئتتجه طبعی تنذیب

ایدله ن ارلر اعاده ایدلر .

هر آيك برنجی داره بشنجی كونهری هيفار ، علمي ، ادبی ، اقتصادي ، صرثی مجموعہ در .

اولوبورلری .

اسلامده تاریخ [۱]

مسلمانلر ، طب ، فلسفه ، ریاضیات ، ارضیات کی بر جوق علملرده ، انجیلرک ، باطنامه سیکی یونانیلرک ، شاکردی اولدقلری حلالده ، اسلامده تاریخ ، اسلامیتدن اولکی عرب وعجم حرثلرینک تأثیری آلتنده تأسس و نکشاف ایدی . اسلام مورخلرینک اثرلری بذه رتشکی اعتبارله تدقیق ایدیلرسه کورولورکه ، یونان اجنی محصولی دکیل ، بالمکس ، دوغروندن دوغروب عرب وعجم عنعنه سنک چو جوغیدر . ایلمک اسلام تاریخ نویسری ، کتابلری وجوده کتیره بیلمک ایچون خارجه نمونه آرامادیلر ، بیلکلیخی ، کندی تفکر لریله بولاقلری شکاکلر ایچنده تثبیت وافاده یه چالیدیلر .

اسلام مورخلرینک ایلمک مأخذلری ، یازدقلری وقعه لرک تعاقب ایتدیکی دورلردن ، یاخود اودورلرک یاقین کونلردن قاله اختیارلرک حافظه لریدر . اسلامده عمومی تاریخ یازیلان اول موجود اولان تاریخ نوعلری ، هپ یومأخذین استفاده اولونارک ترتیب ایدیلدی . اساساً اسلامیتک ابتدالردن کندیلرینه مستوب هیچ بر وشقه انتقال ایتمه دیکی جهته ، ایلمک اسلام مورخلری ، اوزمانلری کورده انسانلرک حافظه لرندن باشقا برمنبه مراجعت ایده مزلردی ؛ بو اعتبار ایله روایتلر فضلده قیمت ویرمک مجبوریتده بولونیورلر ، مخاطبلری اقناع ایده بیلیمک ایچون روایتلرک اسماعیلی اثرلرینه دقت واعتنا ایله کچیریورلردی . بوجاغنده ، اسلامده تاریخ ، تماماً « خیالی » ایدی . فقط دماغدن دماغه تودیع اولونارک صافلا نان روایتلر نظرآ بونکده رقیقتی واردی ، مورخلر ، ایشیدنکاری روایتلری آرتق قلملرله تثبیت ایدیورلر ، بولهجه اونلرک تحریفی امکاتنی سبب ایده ده ، صوکرک کی نسللره بوزولوسلرین انتقاله واسطه [۱] بوقاله ، محردک «دورخ نمیا» حقدنکی غیر مطبوع اثرینک «مخل» عنوانی فسمندن نقل اولونمشدر .

آکلا یماز . انسانلر ایلمده هر شی صویه دوشر ، برشی درین قویولر دوشمن . هرکس قونوشور دورو ، برشی نهایت ارمز ، برشی تمامیه اولغونلا نهایز . هرکس غیدقلار ، فقط هانی سکوت ایله یو واده اولور و بولوق چاققاران ؟ هرشی لقیقات ولور ، اورنایه دوکولور داها دون درین روحلرک سری اولان باق بولکون سوفالرده لازینا ایله چالیدور . آه .. اذ انانق نه عجایب شیک سن ! ای قارنانق سوفالرمکی کورولتو ! ایشته شیمیدی سنی ، کوبولک تهلکیمی ، آرقمده براندم . صیانت و مرحت بنمک بولوک تهلکمدی ، انسانلرایسه هرشیدن اول صیانت و مرحت ایست . ایچمده کیزلی قالمش حقیقتلر ایله ، هر کون کوچوک کوچوک مرحت یالانلری صاوورارک برماسقارا کی اذ انانق آراسنده یاشادم آلارنده قیافت تبدیلیله اولور بیوردم . اونلرک تحمل ایده بیلیمک ایچون کندیی انکار ایدیوردم . کندی کندیی افناع ایچون : « هایدی سنده ، دییوردم ، سن انسانلری داها آکلامامشک ، انسانلر آراسنده یاشایان انسانلرک حقیقی ماهیتی بوسوتون اونوتور ؛ انسانلرک پک فضلده جبه وار ، اوزاقلری کورده ، اوزاقلری آریان کوزلرک کورده کیل . زهرلی حشراتدن دملیک ده شیک اولمش ، داملاداملا ایچمه اینهن کوتولکدن اوپولمش برطاش کی ، انسانلر آراسنده ، یاشادم دییوردم که : « دابنک عادی اولماسی کندی قباحی دکیل یا » انسانلر آراسنده یاشارکن کندیی و خزینهلری کیزلی بولتدم ، هرکیمی کوردی ایسم معنویاتی زوکورت ایدی . هرکیمی کوردی ایسم مرحت حسله درحال کلابوردم : « بوا دامک دماغی بوقادارنی قالدیرر ، شوقادارنی قالدیرر ! » ای حر داغلرک هوا سی ، سنی تنس ایدرک مست اولدم یینه ! نهایت بوروم بشر قوقوسندن خلاص اولدی ، نهایت کوپورده شرابه بکزه رسکین هوا روحی غیدقارکن ، روح ، آقصی بیور و نشسته سندن کندی کندی نه باغی بیور : « مختلر اولسون ! »

مترجمی
دردنخر صفیه سامی

اسلامده تاریخ ، آنحاق عباسیلر دورنده مکتوب وثیقه لرک مستنداً یازیلغه با لاندی . بصورتلر ایلمک تکامل مرحله سته واصل اولدقندن صوکرده ، هیری سکزنخی عصرک بدایتلرینه قادار یکی بر فیض کوسترمه دی . هیری سکزنخی عصره قادار اسلامده تاریخ ، جوق بسیط وایت ائی بر حاده قالدی . بو عصردن اول اسلام مورخلری حقیقی بر تاریخ نهیت و تالقسنه بر درلوماک اولامادیلر . اوزمانلرک حاد تاریخ کتابلرینه مطلقا بر صفت اضافه ایتمک ایسترایسه ، بونلرک نهایت برر « ادنی » ، دییه ییلر . فی الحقیقه هیری سکزنخی عصردن اول یتیشن اسلام مورخلرینه کوره : « تاریخ ، بلاغندن عبارتدر ، بوزمانلرک کی بونون اسلام مورخلری ، بولوک دین آداملرینک منقبهلری نقل ایدرلرکن ، درین بروجده ، دینی بر هوا ایچنده ، دائماً بر صنعت شاقه سته بولکملک هوسه دوشهرلر ، دین حر بلرینی آکلاتیر . لرکن ، مننبی ایمانلرک اولان هیجانلرینی افاده ایچون حس و خیال قدرلرینی اولانجه شمول و وسیع لیه قولانیرلر و شهیر ، مقصد لرینی اونونارک آرادقلری تاریخی حقیقی بولوب چقارمقدن واز کیرلر . بوندن دولای اسلام مورخلرینک اثرلرکده مبالغه طبیی اولارک یر بولمش ، بخت ، صنعته فدا اولونمشدر .

بوندن ماعدا ، اسلامده تاریخ ، سادهجه ماضیه حاد وقعه لرک مدخریدر . اسلام مورخلری ایدینه بیلکدری تاریخی معلوماتی اولدینی کی حکایه ایتمکی کافی کورده لک بونلرک تحقیق ، تنقید و محاکمه سته تثبیت ایتمه مشلر ، واقعه لری مثالیه کی نتیجه ده بر حکمی ایجاب ایده جک ذهنی فعالیتلری قارنلرک ترک ایدرک ، کندیلری برناقل وضعیتده قالمی ترجیح ایله مشلر . بناء علیه اسلامده تاریخ تحلیل ، محاکمه ، تنقید و تحقیق نقطه نظرندن بولوک برضعف ایچنده در . برده اسلامده تاریخ ، حرب واستیلا ،

عزل ونصب، ولادت و وفات کېي حادثه لري
نقل ايتنكده جوړمرد، بالعكس مدنيت و علم
حر كنترل په علي العموم و قمع لرك سبب و نتيجه
لري. ايضاحه قيصا بخير. اسلام مورخ لري
هر هانكي بر علمي و دني انكشاف ا ثر لري
قيده ايتنكده لزوم كورمه مشر، كتاب لرنده
بحث ايتنكاري خصوص لرك ذاتي مطالعه، لري
سويله مكدن ده چيكنه شلدر. بو مهم قصور لري
هجري سكون نخي نصر دن اول اسلامده
تاريخي، جدت و علم بندين ابني اوزاق
دوشورمه شلدر. مع مافيه وسطاي تاريخ،
غريده غمني منظره لري كوستر، غريك
بو تن وسطاي تاريخ ا ثر لري ده. اسلامده
اولديني كي، تحليل، نقد، بحث كه جهندين
پك فقير بر ادبيات اورنه كندن باشقا شي
دكلدر.

اسلامده تاريخي، ايلك دفعه خال مكدن
قور تار ارق علم ساحه سنده اصل ه يته
قاووشير مي قاسم بن ابن خلدوندر. ابن
خلدون، تاريخك معاني، كندليسته قدم
ايدن مسلكدا شلدر ندين تمامه باشقا درلو
آ كلاش، تاق اعتبار به اولردن چوق
ايلري به كيدرك بو تن قرون و سلطان تاريخچي لري
آرقاسنده، افشدر.

ابن خلدون قرون و سلا مورخ لري
آراسته سستا و شرفي بر موقع تا مين ايدن
• عنوان العبر و ديوان المبتدا والخير، اسمي
تاريخك مقيمه مسير. • عنوان العبر، ك
نظري و فلسفي قسمي تشكيل ايدن بو مقدمه،
آني فصله منقسم و انسان چيستارنيك اسندن،
تبدل لرندين، تكامل لرندين باحث اولوب،
عادنا مستقل بر كتاب، باشي باشنه بر اورد.
ابن خلدون عندينده تاريخك وظيفه سي،
ماضيك حكايا سي دكل، بالعكس ماضي به
عائد و قمع لرك سبب و رابط لريك تحريسي،
بو سبب و رابط لره كورمه تصفي، اولرك
وجود و حقيقتنه دايي اولان شهادت لري جمع
و شيتدر. ابن خلدون نظرا، بو سبب
و رابط لري بولي، و قمع لري بولنه كوره
نسبيق ايتك مورخك برنخي بورجيدر.

تاريخ، هر هانكي بر حادثاتي منفرد و مجرد
بر لداه تدقيق و محا كه ايدرمز. هر تاريخي
حادثه، كندليسته قدم ايدن بر جوق همجنسونه
ايجه، كورونمز با غلره ملتصقدر. تاريخي
حقيقتك كشي ايچون بو التصاق اظهاري
و كرى به، منبته دوعرو تقبي لازمدر.
تاريخي واقعه لرك موجوديت و معناري آتياق
بو وجهه توضيح و تنوير ايدمير. بو اعتبار
ايله ابن خلدون، واقعه لري تصديقه حكومت
شكل لريك تحولي، سلا لرك تبدلي كي
عامل لره، با خود زمان قسيانه قيمت و اهميت
و رينك، داه باشقا رتين بر اساس،
جمعيت لرك مد و جذبي كوز او كنده طومش،
حادثه لري هيت مجموعه، خاليد، مطالعه
اشلدر بونكه برابر واقعه لري قيد ايتنكدين
صوكره، اولري تنقيد و يكيديركيه مقايسه
ايدرك استنتاج لره بولومش، حكمار
و رمش، سافارندن هيچ رينك سارت
ايدمه ديكي بو ذخي عمليه ده خاصه مهارت
كوسترمدر.

ابن خلدون، تاريخي، حقيقت علمي
اولارق تاق ايتديكي جهته، واقعه لرك
محا كه، تنقيد، مقايسه و تصديقه اعظمي
جدت و در تي به طرفدار و ملشدر. اولك
بو خصيصه سي تاريخده صنعته، ا تحياق لازم
اولديني قادر بر ارا قدي. ابن خلدونك
تاريخده آرا دي ايلك ايكي مريت، بحث
و آهنگدي؛ مورخك اول بولنه تصرف،
بولري تا مين اجتمعي ضروري ايدى،
بحث و آهنگ هيچ برصورت به - ولو كه نملك،
فوقده دخي اوليه - صنعته فدا ايدله مزدي؛
بو نقطه نظاره لرك حركت ايدن ابن خلدون،
مقدم مورخ لرك صنعتي، تاريخده حاكم
منصر موقعه چيقار مالوردين شدتله مشتكي
كورومش، اولري آجي رشكده مؤاخذه ده
ذوق بولشدر.

قيصه به و رديكمز شو معلوماندين،
ابن خلدونك كندليسته خاص بر «تاريخي
انشا سيسته سي» وجوده كيتيرمك ايسته ديكي
آ كلاشيلمشدر، ظن ايدره ز؛ شه مسركه
او، مقدمه سنده، مرد ايتديكي نظريه لره

بو مقصدى استيفاد ايتدى. فقط مقدمه سيله
تاريخك متني يان يانه كيتيريله جك اولورسه،
مؤلفك، نظر علميه بالذات صادق قلاما ديني،
بو يوك بر حيد و ايمانله وضع ايتديكي اساس لره
فعلًا مطاوعت ايدمه ديكي حيرتله كورولور.
سبي نه اولورسه اولسون، مع الاشف،
بو بر واقعه در. ابن خلدون، نظريه لري
علمي ساحده تجربه و تطبيق ايتديكي كي،
كندليستندن صوكره كان اسلام مورخاري ده
بو كاشفت ايتديلر. بو يوك مورخ ايچون
بو، حقيقه طالعزل لكدر. اسلامده تاريخ،
ابن خلدون اول نه حالده ايديه، اوندين
صوكره يته او حالده قلدى، ابن خلدوندين
صوكره ايتشه اسلام مورخارنيك ا ثر لري
تدقيق اولورنورسه بو جهت وضوع و قطع تبه
ميدانه يقار مع مافيه ابن خلدون، خفاي
اوزرنده بو تن تونده تاثير رقاش، اولرك
علاقه سي علاج چلب ايتشمش صايله مار.
مثلا قريزي مقدمه سي شرح ايتشم، تاريخي
حادثه لرك تبينه ابن خلدون آز چو تاثيريت
كوسترمدر. بو يوك كي داه برقا منفرد
واقعه، ابن خلدونك خالف رنه بكدقه سز قلله
قا شيا لدا يفته دليل كو شربه بيلير سده
ينه، اونك، تاريخي انشا سيسته سي، عمومي
بر توجه بولاماش، بوندين صرف نظر، مؤخر
اسلام مورخاري طرفندن، حتى
آ كلاشيلامشدر.

اسلامده تاريخك، ابن خلدون ايله
واصل اولديني مرحله ده قلامه رق، رجعي
بر حركتله اسكي بجراسنه دونه سي، اسكي
جريانني تعقيده اصرار ايله مهي جدأ
بو يوك بر قايجه در؛ اكر بو قايجه و وقوعه
كلشمش اوليه يدي، غريبن اول
مسلمان شرقده بو كونكي اصول واساس لره
مستد حقيقي بر تاريخ علمك نلي آيتلمش
اولاجق؛ بو مسعود حادثه، احتمالك ديكر
اسلامي عامل لرك وجهه سي، تبدل ايدرك،
اسلام مدنيتنه يكي تكامل بولي آچا ققدي.

محمد طاهر